

СУЧАСНА ЗМІНА ТЕХНОЛОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ВІДДІЛУ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА НАУКОВОЇ ОБРОБКИ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Наведено трансформацію бібліотечних процесів відділу комплектування та наукової обробки літератури в умовах переходу до комп'ютерних технологій.

Ключові слова: наукова обробка документів, автоматизація бібліотечних процесів, електронний каталог, ретроконверсія, редагування, інформаційні ресурси, інформаційні технології.

Фонди бібліотеки – найцінніші джерела та інформаційні ресурси університету. Слід сказати, що фонд нашої бібліотеки складає понад **768 800** примірників.

Автоматизація вузівських бібліотек зовсім не є даниною часу. Перш за все вона підпорядкована головним цілям діяльності бібліотеки ВНЗ:

- формуванню інформаційних ресурсів, що відповідають широкому спектру запитів користувачів;
- наданню цих ресурсів оперативно, в повному обсязі і найбільш зручним для користувачів способом.

Впровадження засобів комп'ютеризації внесло суттєві корективи в організацію основних технологічних процесів, в саме розуміння технології комплектування. Інноваційна технологія комплектування зумовлює новий підхід до накопичення документно-інформаційних ресурсів бібліотеки вишу. Застосування новітніх інформаційних технологій допомагає відділу комплектування оперативно знайомитись з асортиментом книжкового ринку, використовуючи нові форми та джерела комплектування. Перед відділом було поставлене завдання відійти від традиційних форм комплектування і вміло впровадити інновації у своїй роботі, забезпечивши тим самим мобільність, чіткість, результативність та якість.

З 2000 року почали створювати свою першу електронну **БД – Електронний каталог**. Розпочато впровадження автоматизованої технології обліку і обробки літератури, всі нові надходження до бібліотеки заносяться до єдиного Електронного каталогу. Набагато полегшує роботу з комплектування автоматизоване формування облікових та фінансових документів (інвентарна книга, книга сумарного обліку, акти, каталожні картки тощо). Технологія роботи з періодичними виданнями дає можливість проводити процес реєстрації періодичних видань з автоматичним формуванням записів електронного каталогу, з наступним аналітичним розписом статей. Наш ЕК містить понад **27 тис.** описів періодичних видань.

Спрощено процес перевірки на дублетність: каталог дає відповідь про наявність документу у фонді бібліотеки. Електронний каталог дозволяє організувати роботу бібліотеки на якісно новому рівні, забезпечує читачам максимально оперативний і точний пошук інформації. Використання програми «УФД/Бібліотека» дало можливість об'єднати електронні ресурси вузівських бібліотек нашого міста.

Великі можливості в організації ефективного комплектування бібліотечних фондів надають ресурси Інтернет. Сьогодні відділ має у своєму розпорядженні комп'ютерне устаткування і копіювальну техніку. Всі комп'ютери бібліотеки об'єднані в локальну мережу, відповідно, є доступ до Інтернету. Бібліотека, маючи вихід до цієї глобальної мережі, користується не тільки повнотекстовими базами даних, а й інформаційними ресурсами, спеціально призначеними для відбору, замовлення та придбання документів для бібліотечних фондів.

Видавничі сервери пропонують передплату на поточні та архівні версії періодичних видань, які можуть регулярно надходити на сервер бібліотеки електронною поштою. Така форма документопостачання, значно дешевша та ефективніша в часі. Відділом вивчається та аналізується економічна ефективність використання друкованих видань та їх електронних аналогів, інтенсивність використання окремих видів документів на різноманітних носіях.

Електронна версія каталогу періодичних видань, містить інформацію про всі газети та журнали, що є у фонді бібліотеки з 2000 року, та про нові надходження, дані про місце збереження видань в підрозділах бібліотеки, постійно вдосконалюється. Використовуючи електронний каталог фірми «Періодика», передплачуються періодичні видання України та країн СНГ.

Бібліотека має можливість доступу до повнотекстових електронних журналів найбільшого у світі видавництва періодики EBSCO, де представлені наукові журнали з усього світу.

Реалізація процесів комплектування, обробки, систематизації, обслуговування читачів в автоматизованому режимі дозволяє говорити про комплексну автоматизацію Наукової бібліотеки, що поєднує в єдину систему всі бібліотечні процеси. Технологія формування бібліотечного фонду в нашій бібліотеці побудована у такий спосіб, щоб своєчасно й повноцінно задовольнити інформаційні запити за найменшою витратою часу як бібліотекаря, так і користувача, при раціональних фінансових витратах.

У відділі в повному обсязі використовують операції систематизації та предметизації зі створення БД “Електронний каталог” (ЕК), який є найголовнішою базою даних бібліотеки. Усі види документів, які надходять до бібліотеки, заносяться до ЕК. На сьогодні його обсяг становить понад **120 тис.** назв і біля **285 тис.** примірників документів. Кожна сучасна наукова бібліотека приділяє багато уваги створенню електронної бібліотеки як невід’ємної частини інформаційного ресурсу бібліотеки.

Останнім часом у практику комплектування бібліотеки інтенсивно впроваджується новий напрямок: використання видань на електронних носіях. Наш фонд налічує майже **1200** одиниць електронних видань.

У рамках забезпечення доступу користувача до інформаційних ресурсів бібліотеки, у системі реалізовані такі функції:

- багатоаспектний пошук документів у ЕК, проблемно-орієнтованих базах даних, у результаті якого формується список відібраних документів із можливістю зберігання списку;
- перегляд та копіювання електронної копії документу, якщо вона існує;
- надання повної інформації про місцезнаходження документу.

На сьогодні відділом комплектування освоєно такі елементи модуля «Комплектування» як каталог «Дисципліни». При реєстрації кожної дисципліни задається її назва, характеристики, дата занесення та редагування, відповідні коди класифікаторів УДК. Назва дисципліни використовується надалі в тематико-типологічному плані, а коди класифікаторів дозволяють автоматизовано співвідносити дисципліни з документами. За кожною дисципліною відповідно її назви та систематизації закріплено список документів, які знаходяться у фондах бібліотеки, постійно вводяться нові спеціальності і спеціалізації, а отже – нові дисципліни і спецкурси, що ставить завдання укомплектовувати фонд такими посібниками, яких не вистачає, на які є попит у користувача. Важлива спеціалізована частина фонду бібліотеки сьогодні – фонд електронних копій із друкованих видань. Доступ до електронних версій знижує гостроту фінансових проблем, вирішує проблему примірників: одним підручником може одночасно користуватись багато студентів.

Запорукою надійного збереження бібліотечного фонду є своєчасний облік надходжень та контроль за їх місцем розподілу. З 2004 року бібліотека розпочала ретроконверсію бібліотечного фонду, яка передбачає його зберігання. Виходячи з матеріальних можливостей, обрано методику введення літератури за каталожними картками Генерального каталогу.

На сучасному етапі вирішальну роль відіграє оперативність, з якою розповсюджується інформація. Одним із джерел надання оперативної інформації є періодичні видання. Разом з кафедрами бібліотека має змогу передплатити весь спектр необхідних видань.

Якість інформації, внесеної до ЕК, та тієї, що вноситься щоденно, є для бібліотеки одним з актуальних завдань, тому постійне редагування електронного каталогу розглядається як основний критерій контролю якості створюваної бази даних.

Електронний каталог вимагає постійного редагування, внесення змін, які відбуваються в книжковому фонді. Редагування ЕК – це ще одна нова форма роботи нашої бібліотеки, що впроваджується в роботу автоматизованими технологіями. Щорічно редагується більше **5 тис.** описів. Редагування здійснюється з метою виявлення та виправлення помилок бібліографічних, граматичних, змістовних, технологічних. Поточне редагування ЕК є універсальним і відбувається щоденно при введенні бібліографічних описів у каталог методом безпосереднього перегляду описів документів. Редактор ЕК контролює відповідність бібліографічного опису документів ДСТУ, який діє на сьогоднішній день. Після редакції описів нових надходжень редактор ЕК формує списки нових надходжень для сайту. Використання можливостей подати інформацію читачеві через мережу Інтернет полегшило доступ до електронного каталогу.

Автоматизація процесів комплектування забезпечує якісне формування фонду. Завдяки новим технологічним процесам відділ комплектування має можливість оперативно збирати інформацію про документи, здобувати їх, рахувати, здійснювати контроль витрат і фінансової звітності. Технологічні зміни підвищили вимоги до професійного рівня співробітників. Підводячи підсумки, необхідно

відзначити, що комплексна автоматизація дозволила не тільки полегшити працю бібліотекарів нашої бібліотеки, виявити помилки традиційної технології, раціонально розподілити трудові ресурси, але й надала читачам зовсім нові можливості.

Список використаних джерел:

1. Бровкін, А. Г. Комплектування наукових бібліотек в умовах інформатизації суспільства / А. Г. Бровкін // Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки : тези доп. Міжнар. наук. конф., 8–10 жовт. 1996 р. – Київ, 1996. – С. 57–59.
2. Магницкая, А. Ф. Пути создания электронных ресурсов в научной библиотеке Тюменской архитектурно-строительной академии / А. Ф. Магницкая, Ю. Н. Малай // Б-ки учеб. заведений. – 2007. – № 24. – С. 3–11.
3. Поліщук О. А. Редагування електронних каталогів – новий напрямок підвищення якості інформаційного обслуговування користувачів бібліотек / О. А. Поліщук // Бібл. форум України. – 2006. – № 4. – С. 27–30.
4. Пясецька, М. П. Новітні технології у роботі відділу комплектування документів НБ ОНУ ім. І. І. Мечнікова / М. П. Пясецька // Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2007. – Т. 12, вип. 4. – С. 235–238.
5. Фісенко, Л. Автоматизована бібліотечно-інформаційна система Національної бібліотеки Білорусі / Л. Фісенко // Бібл. вісн. – 2008. – № 2. – С. 24–26.
6. Цедік Т. Світовий досвід використання карткових каталогів у період інформатизації суспільства / Т. Цедік, А. Приходько // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 10. – С. 14–16.
7. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 (ГОСТ 7.1– 2003, ІДТ). Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. – Чинний з 01.07.2007. – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – 47 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
8. Універсальна десяткова класифікація (УДК). У 2 кн. Кн. 1. Таблиці / голов. ред. М. І. Сенченко. – Київ : Кн. палата України ім. І. Федорова, 2002. – 932 с.
9. Універсальна десяткова класифікація (УДК). Зміни та доповнення (2001 р.) / відп. за вид. Н. О. Петренко. – Київ : Кн. палата України ім. І. Федорова, 2004. – 108 с.